

2. Гарькавець С.О. Передумови формування девіантної поведінки особистості в юнацькому віці // Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України. Т. XIII, Ч. 5. К., 2011. С. 63-70.

3. Дем'янчук О.О. Програма корекції девіантної поведінки як напрямок соціально-психологічної допомоги підліткам // Соціальна працівник / за ред. О.П. Главник. №2 (26). К., 2007. С. 2-4.

Транслітерація

1. Afanasieva V.V. Profilaktyka ta korektsiia deviantnoi povedinky pidlitkiv u navchalnomu protsesi // Sotsialna pedahohika: teoriia ta praktyka / za red. S.Ia. Kharchenko. №1. 2009. S. 47-52.

2. Harkavets S.O. Peredumovy formuvannia deviantnoi povedinky osobystosti v yunatskomu vitsi // Problemy zahalnoi ta pedahohichnoi psykholohii: zb. nauk. prats Instytutu psykholohii im. H.S. Kostiuka APN Ukrainy. T. XIII, Ch. 5. K., 2011. S. 63-70.

3. Demianchuk O.O. Prohrama korektsii deviantnoi povedinky yak napriamok sotsialno-psykholohichnoi dopomohy pidlitkam // Sotsialna pratsivnyk / za red. O.P. Hlavnuk. №2 (26). K., 2007. S. 2-4.

Piddubnyak S.V.

PERSONAL DIFFERENTIATION OF THE MANIFESTATIONS OF AUTOAGGRESSION IN YOUNG PARTIES AND ITS PSYCHOPROPHYLAXIS

The article reveals features of personal differentiation of manifestations of autoaggression in young people and modern measures of its psychoprophylaxis. It is shown that the tendency towards the growth of manifestations of the auto-aggressive behavior of young people convincingly confirms the necessity of scientific substantiation of effective measures of its psychoprophylaxis. Socio-psychological means of psychoprophylaxis of auto-aggressive behavior of young people are considered by us as approaches that provide personality stability and harmony of its functioning in society for the implementation of internal reserves and the disclosure of potential opportunities.

Key words: young people, auto-aggressive behavior, personal differentiation, psychoprophylaxis.

Піддубняк Сергій Васильович – здобувач кафедри практичної психології та соціальної роботи Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля, м. Северодонецьк.

УДК 159.92

Почтарьова О.Е., Федорова О.В., Ткаченко Н.Е.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА ОСОБИСТОСТІ ПОХИЛОГО ВІКУ

В статті представлено особливості соціальної роботи з людьми похилого віку. Досліджено соціально-психологічні аспекти людей похилого віку та проблема адаптації особистості до старіння. Проводиться аналіз змін, які відбуваються в соціальному, культурному, соціально-психологічному розвитку. Розкрито зміни пріоритетів

цінностей, перспектив трудової діяльності, способу життя і спілкування, які відбуваються з людиною в процесі старіння. Висвітлено головні проблеми які супроводжують життя людей похилого віку. Йдеться про психологічні зміни особистості та готовності до нового статусу в суспільстві.

Показано, що наслідком старіння є зміна соціального статусу людини. Соціологи називають старіння зміною ролі й становища індивіда його статусу, що проходить через усе життя.

Ключові слова: старіння, особистість, адаптованість, соціально-психологічна підтримка.

Постановка проблеми. Головною особливістю та характерною ознакою ХХІ століття є демографічна ситуація, яка докорінно змінила вікову структура населення більшості країн світу, зокрема України, що характеризується малою чисельністю дітей, молоді та високою чисельністю людей похилого віку.

Проблеми соціальної роботи з людьми похилого віку перебувають у центрі уваги багатьох соціальних інститутів і дослідницьких програм, спрямованих на наукове обґрунтування та розроблення стратегій забезпечення достатнього рівня життя даної вікової групи.

Старість – це фаза в розвитку індивіда, що виражається в зовнішньому вигляді людини, зменшенні його життєвої активності, обмеженості фізичних можливостей. Старіння – це перш за все функція часу, яку не можна зупинити. Старість може наблизитися до людини двома шляхами: через фізіологічне ослаблення організму і шляхом зниження сили і рухливості психічних процесів. [14].

Наслідком старості є зниження сили, обмеження фізичних можливостей. Йдеться про процеси, які відбуваються з людиною, які стосуються і психічної діяльності, та виражається в різних психологічних станах, наприклад: зниження самооцінки, невпевненість у собі, невдоволення собою; боязнь самотності, безпорадності, смерть; похмурість, дратівливість, песимізм; зниження інтересу до нового, буркотливість, не виявлення інтересів, прояв егоїстичності, підвищену увагу до свого тіла, невпевненість у завтрашньому дні, все це робить людей похилого віку дріб'язковими, скупими, педантичними, консервативними, малоініціативними тощо.

Досі ще ніхто з вчених не зміг зупинити процес старіння, але в соціальному суспільстві, перехід від зрілості людини (від 30 до 50) до старості (50 до 63) чи довголіття (від 64 і старше) можна зробити не таким стресовим з допомогою соціально-психологічне консультування та підтримки особистості і соціальної активності людини похилого віку. Соціальний консультант виконує роль людини, яка виконує функції порадирика, слухача, помічника, відповідача на хвилюючі питання, які можуть бути пов'язані з наданням пільг на різні види послуг, перерахунком і індексацією пенсій, оформленням заповіту, дарчим чи іншого. Соціальні консультанти повинні бути готові дати відповіді на ці та інші питання, що хвилюють їх клієнтів, та постійно накопичувати для своїх клієнтів нову інформацію, що може бути цікавою як і для клієнта, так і для самого консультанта.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Специфікою соціальної роботи з людьми похилого віку займається багато науковців, серед них: Е. І. Холостова, В. М. Шахрай, Л. Т. Тюптя, І. Д. Зверева, А. І. Капська, І. Г. Зайнишева та ін.

Е. І. Холостова в своїх дослідженнях розглядає життєдіяльність людей похилого віку впродовж усього життя, описує похилий вік як соціальну проблему, аналізує ставлення до даної вікової групи в суспільстві, сім'ї та близького оточення. Висвітлює основні проблеми, з якими зіштовхуються особи даного вікового про шарку [9].

В. М. Шахрай стверджує, що люди похилого віку є соціальною спільністю, яка має притаманні для неї особливості, переконання та досвід, і бере участь у житті суспільства. Розглядає теорії старості та принципи соціальної роботи з людьми похилого віку [10].

Л. Т. Тюптя аналізує сприйняття людей похилого віку суспільством та стереотипи, які склалися відносно них. Розглядає підготовку людини до настання похилого віку та прийняття нею статусу людини похилого віку [7].

І. Д. Зверева досліджує рівні, на яких здійснюється соціальна робота з людьми похилого віку та принципи цієї діяльності. Науковець стверджує, що головним у роботі з даною віковою групою є залучення їх до «соціальної самодіяльності» і розроблення відповідних програм [3].

А. І. Капська розглядає напрями та завдання соціальної роботи з людьми похилого віку, а також проблеми самотності в цей період. Аналізує соціальний захист людей похилого віку та напрями його здійснення [5].

І. Г. Зайнишев розглядає проблему старіння як соціальний феномен ХХ ст., висвітлює складові елементи соціальної політики відносно людей похилого віку, описує діяльність і призначення закладів соціального обслуговування людей похилого віку [6].

Французький психолог Шарлота Бюлер в своєму дослідженні переконує, що період старіння багато людей перестають переслідувати цілі, які вони поставили перед собою в юності та втрачають свою особистість, а в пріоритеті метою стає проживання спокійно останні роки. При цьому дивляться на своє життя, та відчувають занепад духом.

Один з засновників вітчизняної психології Б.Г. Ананьєв пояснював, що парадокс людського життя полягає в тому, що у багатьох людей «вмирання» відбувається набагато раніше, ніж фізичне постаріння. Такий стан спостерігається у тих людей які з власної волі починають ізолюватися від суспільства, що веде до звуження обсягу особистісних властивостей, до деформації структури особистості та «вмирання» особистості.

Підтримка особистості людей похилого віку були об'єктом праць Єрмолаєва М. В. В своїх дослідженнях розглядає старість як вік розвитку, вказує на значні відмінності в прояві індивідуальних ознак старіння. Сам факт, що всі старіють по-різному, вказує на те, що печаль і горе не єдина доля старості, а згасання — не єдиний шлях зміни пише Єрмолаєва. В її роботах йдеться про те, що вік відрізняє особливе призначення, специфічна роль у системі життєвого циклу людини: саме старість окреслює загальну перспективу розвитку особистості, забезпечує зв'язок часів і поколінь. Тільки з позиції старості можна глибоко зрозуміти і пояснити життя як ціле, її сутність і зміст, її зобов'язання перед попередніми і наступними поколіннями.

Старість (у психології) – це заключний період людського життя, умовний початок якого пов'язаний з відходом людини від безпосередньої участі у продуктивному житті суспільства. Цей вік цікавий тим, що немає тієї позиції, з якої можна було б дати повну і вичерпну характеристику старості. Геронтологи вважають, що старість в першу чергу – це біологічний феномен, який супроводжується серйозними психологічними змінами та потребує соціальної адаптації.

Соціальна адаптація в старості – це процес пристосування особистості, яка набула в силу віку нові психологічні та фізіологічні якості, до суспільства і процес пристосування суспільством старих людей до себе.

Отже, соціальна адаптація людини похилого віку носить складний, багатогранний характер, що вимагає особливої турботи з боку суспільства і застосування спеціальних засобів, ресурсів і способів для її успішної реалізації підтримки соціально-

психологічного здоров'я та сприяти соціальної активності зрілої людини.

Мета статті – розкрити особливості соціальної роботи з людьми похилого віку та складові їх соціально-психологічної підтримки; дослідити сучасні тенденції застосування принципів, форм і методів соціальної роботи з людьми похилого віку.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. Нажаль люди похилого віку зіштовхуються з багатьма проблемами, а саме: матеріальними, економічними, побутовими та психологічними. Такі проблеми виникають часто через те, що більшість людей похилого віку залишаються самотніми, не мають підтримки від близьких людей, стають хворобливими, та немічними. Проблеми осіб даної вікової категорії населення є актуальними і потребують вирішення з боку держави, суспільства та оточуючих людину похилого віку осіб.

Демографічні дані свідчать про те, що відбувається тенденція зростання кількості людей похилого віку, і в суспільстві спостерігається дискримінація людей за віком, тобто неприйняття молодим і сильним поколінням старих і слабких. Тому з року в рік соціальна робота з людьми похилого віку набуває дедалі більшої актуальності, стає значущою і невід'ємною частиною соціальної політики. Люди похилого віку потребують підтримки, захисту, допомоги та піклування для того, щоб повноцінно функціонувати в суспільстві, не бути ізольованими від суспільства і не стати тягарем для оточуючих. Саме тому необхідно працювати і вдосконалювати діяльність у сфері соціальної роботи з людьми похилого віку, розробляти нові принципи, форми та методи роботи з цією категорією українського суспільства [10].

Однією з особливостей ситуації, що склалась у нашій країні, є те, що «входження в старість» відбувається на фоні зниження рівня життя значної кількості людей. Люди похилого віку перші потрапляють в групу високого ризику, стають надто залежними від медичних, економічних послуг і особливо потребують соціально-психологічної допомоги.

Соціальна робота з людьми похилого віку багатопланова і багатоаспектна. Вона торкається таких сфер життєдіяльності, як здоров'я, фінанси, організація дозвілля, подолання криз, формування «Я-концепції», і тут вирішального значення для соціальних працівників набувають знання про психологічні особливості людей даного віку, їхні потреби та можливості [11].

Головне в роботі з людьми похилого віку - це залучення їх до «соціальної самодіяльності», яка багато в чому може розв'язати їхні проблеми. Така «самодіяльність» здійснюється на базі розроблення відповідних програм.

Основні цілі таких програм:

- надання людям похилого віку можливості принести користь своїм громадянам, немічним, хворим людям, інвалідам, самотнім, які потребують допомоги, і, надаючи допомогу іншим, заслужити повагу, відчутти задоволення від усвідомлення своєї корисності та можливості зробити життя іншого кращим;

- організація додаткових служб із людей похилого віку, які добровільно надають допомогу своїм ровесникам;

- використання досвіду і знань людей похилого віку для надання допомоги соціальним органам, дитячим садам, школам, адміністративним структурам шляхом консультацій; реалізація програми «Бабусі і дідусі, які приходять», у межах

- якої люди похилого віку допомагають дітям із маргінальних сімей долати труднощі у навчанні;

- сприяння поліпшенню зв'язків між поколіннями, зближенню людей похилого віку і молоді, переданню життєвого досвіду, знань, навичок молодим, збереженню

зв'язків людей похилого віку з установами, в яких вони працювали [5].

Соціальна робота з людьми похилого віку завжди вважалась і вважається однією з найважчих у психологічному плані. Тому соціальні працівники повинні мати універсальну підготовку щодо всіх аспектів життя людей похилого та старечого віку, усвідомлювати величезну кількість психологічних, психопатологічних, соматичних, морально-етичних проблем, які виникають у людей цього вікового періоду. Слід розуміти, що населення старших вікових періодів - це група, яка характеризується широким спектром внутрішніх відмінностей. Важливо не змішувати всі групи людей третього віку, а розглядати кожен групу із розривом не більше, ніж 5-10 років. Для прогнозування потреб у соціальному обслуговуванні та соціальній роботі необхідним є визначення динаміки зростання чисельності людей віком від 75 років і старше, а не загального збільшення числа людей віком від 55 років. За даними наукових досліджень, 80% осіб, старших 75 років, - найбільш безпомічні люди, і вони потребують повної сторонньої допомоги та обслуговування [11].

Соціальна робота, як вид професійної діяльності, включає в себе соціальну роботу з людьми похилого віку. Оскільки наразі спостерігається зростання числа людей похилого віку в суспільстві, соціальна робота з цією категорією є необхідною для їх повноцінного функціонування та запобігання розвитку економічних, побутових, психологічних та духовних проблем. Тому необхідно, щоб соціальна робота в даному напрямі розвивалась, вдосконалювалась та набувала більших обсягів, які охоплювали б усі сфери життєдіяльності людини похилого віку, а це дало б змогу підвищити активність даної вікової групи, зменшити їхню ізоляцію від суспільства та деградацію як суспільно корисних громадян, які можуть розвиватися. Саме тому соціальна робота має бути спрямована на підтримку, супровід, захист, допомогу та піклування про людей похилого віку.

Люди похилого віку бувають різні. Серед них є здорові і хворі, проживаючі в родині і самотні, задоволені виходом на пенсію або хочуть працювати далі. А ще можна зустріти малоактивних домосідів і життєрадісних, оптимістичних людей, які займаються спортом, та ведуть активний спосіб життя. Для того, щоб успішно працювати з людьми похилого віку, соціальному консультанту потрібно знати їхнє соціально-економічне положення, особливості характеру, матеріальні і духовні потреби, адже зміна соціального статусу людини в старості негативно впливає на моральний і матеріальний стан, та на психічний стан людини.

За дослідженнями з віком у людей похилого віку з'являються характерні стереотипи поведінки такі як:

1) Неприйняття соціальної допомоги в повсякденному житті, недовіра до соціальних працівників, небажання бути залежними від чужих, чи сторонніх людей;

2) Прагнення і наполегливість в одержанні як можна більшої кількості послуг з боку соціальних працівників, покладання на останніх виконання всіх побутових обов'язків;

3) Незадоволеність своїми життєвими;

4) Соціальний працівник сприймається як об'єкт, що несе відповідальність за їхнє фізичне здоров'я, моральний і матеріальний стан.

Сутність соціально-психологічної роботи з людьми похилого віку – соціальна реабілітація в звичних обов'язках, функціях, видах діяльності, характері відносин з людьми. Акцентується увага на проблеми морального, психологічного порядку, що важливі для розуміння внутрішнього світу людей похилого віку.

Як бачимо, що це найбільше соціально вразлива частина населення. Їхній дохід

звичайно значно нижче середнього, а потреби, особливо в медичному обслуговуванні, харчуванні, значно вище. Дуже часто люди похилого віку живуть окремо від родин, і тому їм буває не під силу справитися зі своїми нездужаннями і самотністю. Якщо ж людина похилого віку опинилась в самотності то для таких людей в кожному місті функціонують територіальні центри соціального обслуговування, де можна отримати послугу надання допомоги соціальним консультантом.

Територіальний центр соціального обслуговування – це установа, яка надає послуги громадянам похилого віку та самотнім непрацездатним громадянам, допомога якої спрямована на підтримання їхньої життєдіяльності та соціальної активності.

Територіальні центри мають у своїй структурі: відділення соціальної допомоги вдома, відділення соціально-побутової реабілітації; відділення гуманітарної та благодійної допомоги; відділення організації харчування; відділення денного перебування; лікувально-оздоровчий комплекс; відділення медично-соціальної реабілітації; стаціонарне відділення для постійного або тимчасового проживання. Консультація людей пізнього віку завжди вважалась і вважається, на думку спеціалістів соціальної сфери і науковців, однією із найтяжчих як у фізичному, так і в психологічному плані та в соціальній адаптації. [12].

До змісту консультації з людьми похилого віку відносять:

- 1) прискорення адаптації до нової ситуації;
- 2) покращення здібностей реагування;
- 3) зміна самооцінки людини похилого віку щодо свого життя.

О.Краснова виділяє такі чинники, що впливають на успішність соціальної адаптації в літньому віці:

Рольова визначеність — одна із складових соціальної адаптації особистості, оскільки її значення для успішної орієнтації в соціальному просторі досить велике. Важлива подія в житті індивіда — вихід на пенсію й перехід у вікову групу літніх — ставить перед особистістю нові завдання. У випадку успішного вирішення цих завдань особистість буде адаптована до нової соціальної ситуації, тобто до пенсійного періоду життя. На цьому етапі життєвого шляху індивід приймає нові й залишає старі ролі. При цьому змінюється їх зміст і співвідношення (до старості рольовий діапазон звужується). Адаптація до такої зміни являє собою завдання розвитку в цей період життя. Таким чином, рівень рольової адаптації (відповідності ролей літніх людей очікуванням суспільства) слугує одним із критеріїв соціальної адаптації.

Іншими чинниками, що визначають соціальну адаптацію, є ціннісні норми, еталони, традиції суспільства в цілому і людей похилого віку в ньому, тому що адаптація не може проходити поза зв'язком із функціонуванням суспільних відносин у цілому, поза об'єктивними соціальними процесами. Успішність адаптації в нових умовах прямо пов'язана з успішністю (швидкістю, обсягом) оволодінням стереотипами нової групи. При цьому процеси групової ідентифікації й засвоєння групових стереотипів ідуть паралельно й обумовлюють один одного, тобто стереотипи починають засвоюватися в тому випадку, якщо людина ідентифікує себе із групою, повною мірою усвідомлює себе її членом.

Рівень зближення ціннісних орієнтацій суспільства і літньої людини, засвоєння нею групових норм, стереотипів та еталонів є ще одним критерієм оптимальної соціальної адаптації. Оскільки відносини між поколіннями, на думку багатьох авторів, обумовлені розбіжністю цінностей: інші, ніж були раніше, соціально-економічні умови, інший вік, різні підходи до сприйняття або споживання матеріальних і культурних цінностей, накопичених людством, інша спрямованість у самооцінці, самопізнанні,

саморозвитку. Літня людина може успішно виконувати соціальні ролі пенсіонера, дідуся й ін., засвоїти групові норми, але при цьому не буде адаптована, тому що вона, наприклад, ідентифікує себе з людиною зрілого віку, здатною повноцінно трудитися, а не з німічним пенсіонером. [6].

Таким чином, успішність адаптації залежить від ступенів статусної й рольової визначеності, що прямо пропорційні рівню соціальної ідентичності, тобто ступеня ототожнення людиною себе з певною культурною, національною, соціальною і віковою групами. Соціальна ідентичність співвідноситься з об'єктивно існуючими соціальними позиціями. Вона являє собою результат атрибутції (приєднання), входження і розміщення в соціальній позиції; виражається через участь у соціальних групах та інститутах. Тому ще одним критерієм соціальної адаптації людей похилого віку є цілісність само сприйняття, тобто ототожнення себе з людьми певної соціальної групи, що мають певні характеристики.

Дослідження показують, що існують декілька засобів підвищення рівня соціальної адаптації — це спілкування із природою, захоплення мистецтвом, поява нової значущої діяльності, нових інтересів, перспектив подальшого життя, спеціальне навчання, яке дозволяє сформувати необхідні для нових занять навички та уміння у старих людей.

Висвітлюючи систему життєдіяльності людей похилого віку, слід зазначити, що стиль життя та сфери діяльності люди похилого обирають такий, який для них є найбільш прийнятним і вони є його творцем. Саме від вибору залежить, як вони проводитимуть свій вільний час, що їм цікаво і чим займатися. Адже перед людиною похилого віку в цей період життя постає вибір: жити спогадами про минуле чи жити сучасним і майбутнім та брати активну участь у взаємодії з оточуючими та навколишнім світом. Саме об'єктивний вибір допомагає їм позбутися відчуття самотності та непотрібності і віднайти сенс життя.

Висновки. Проаналізувавши старість як соціальну та наукову проблему можна зробити висновок, що люди похилого віку зіштовхуються з багатьма проблемами, які залежать від економічного, побутового, психологічного, медичного, соціального обслуговування. Також для людей похилого віку характерною є проблема соціальної ізоляції, страждання від самотності, нерозуміння оточуючих через їхні звички та небажання їх змінювати.

Важливим напрямом подальших досліджень є вивчення особливостей динаміки та шляхів соціальної реадaptaції осіб з особливими потребами та осіб, які перебувають у особливих умовах життєдіяльності (обмеження чи позбавлення волі). Серед перспективних напрямів подальших досліджень даної проблеми вважаємо також розробку теоретичних основ психологічно обґрунтованої загальнодержавної системи соціальної реадaptaції особистості та внесення кардинальних змін у програми підготовки психологів, соціальних працівників та інших фахівців, що мають працювати з соціально дезадаптованими особами.

Література

1. Архипова С. П. Організаційно-педагогічні аспекти надання освітніх послуг в умовах «Університету Третього Віку» / С. П. Архипова // Освіта дорослих як фактор розвитку дорослої людини в умовах сучасних соціальних змін. – Черкаси, 2012 – С. 12-19.
2. Архипова С. П. Освіта соціально незахищених категорій дорослих: теорія, методологія, практика: монографія / С. П. Архипова. – Черкаси: ПП Чабаненко, 2011 –

3. Амиргалиев Е. Р., Нуркатова Л. Т. Социально-правовая работа с пожилыми людьми // Социологические исследования. 2016. № 3. 158–160 с.
4. Ермак Н. А. Педагогическая поддержка качества жизни пожилых людей: Монография. Текст / Н. А. Ермак. Ростов н/Д: ИПО ПИ ЮФУ, 2008 – 232 с.
5. Інновації у соціальних службах: Навч.-метод, посіб. / Семігіна Т. В., Покладова В. В, Грига І. М. та ін. – К.: Університетське видавництво «Пульсари», 2002 – С. 162
6. Коваленко С. М. Неформальна освіта дорослих: досвід організації та перспективи реалізації в Україні / С. М. Коваленко // Педагогічні науки. – 2008 – 30-38с.
7. Ларионова С. А. Социально-психологическая адаптация личности / С. А. Ларионова. – Белгород. –2002. – 197 с.
8. Маклаков А. Г. Личностный адаптационный потенциал: его мобилизация и прогнозирование в экстремальных условиях / А. Г. Маклаков // Психологический журнал. – 2001. – Т. 22, № 1. – 16–24с.
9. Мацкевіч Ю.Р. Соціальна робота з людьми похилого віку: Навчально-методичний посібник для студентів факультету соціальної педагогіки та психології спеціальності “соціальна педагогіка”. - Запоріжжя: ЗНУ, 2010. – 84с.
10. Певная М.В., Дидковская Я.В. Социальная работа: представления о профессии // Социологические исследования. 2011. № 4. 92–96с.
11. Поливанова К. Н. Психология возрастных кризисов / К. Н. Поливанова. – М. : Академия, 2000. – 184 с.
12. Посохова С. Т. Психология адаптирующейся личности / С. Т. Посохова. – СПб. : РГПУ им. А. И. Герцена, 2001. – 240 с.

Транслітерація

1. Organizational and pedagogical aspects of providing educational services in the conditions of" University of the Third Age " / S. p. Arkhipova // adult Education as a factor of development of the adult person in the conditions of modern social changes. - Cherkassy, 2012- P. 12-19.
2. Education of socially unprotected categories of adults: theory, methodology, practice: monograph / S. p. Arkhipova. – Cherkassy: PE Chabanenko, 2011 – 368.
3. Amirgaliev E. R., Nurkatova L. T. Social and legal work with the elderly // Sociological research. 2016. No. 3. 158-160 PP.
4. Ermak N. Pedagogical support of the quality of life of elderly people. Text / N. A. Ermak. Rostov n/D: IPO PI yufu, 2008, 232 p.
5. Innovations in social services: Studies.-a method, posob. / Semigina T. V., Pokladova V. V., Griga I. M. and others-K.: University publishing house "Pulsars", 2002-P. 162
6. Kovalenko S. M. non-Formal adult education: experience of organization and prospects of implementation in Ukraine / Sec. M. Kovalenko // Pedagogical Sciences. – 2008 – 30-38C.
7. Social-psychological adaptation of personality // S. A. Larionova. – Belgorod. - 2002. - 197 p –
8. Maklakov A. G. Personal adaptational potential: its mobilization and forecasting in extreme conditions / A. G. Maklakov // Psychological journal. - 2001. - Vol. 22, № 1. - 16-24s.
9. Social work with the elderly: A teaching aid for students of the faculty of social pedagogy and psychology of the specialty “social pedagogy”. - Zaporizhzhya: Zaporizhzhya

national University, 2010. - 84с.

10. Jaak N. In. Didkovskaya Y. V. Social work: perceptions of the profession // Sociologice - cal research. 2011. No. 4. 92-96s.

11. Polivanova K. N. Psychology of age crises / K. N. Polivanov. - Moscow: Academy, 2000. - 184 p.

12. S. Posokhova So Psychology adaptable personality/ S. T. Posokhova. – SPb. : RGPU im. A. I. Herzen, 2001. - 240 p.

Pochtareva O. E., Fedorova O.V., Tkachenko N.E.

SOCIO-PSYCHOLOGICAL PERSONALITY SUPPORT ELDERLY

The article presents social work with the elderly. Social and psychological aspects of elderly people and the problem of adaptation of the person to aging are investigated. The analysis of changes that occur in social, cultural, social and psychological development. Changes of priorities of values, prospects of labor activity, a way of life and communication which happen to the person in the course of aging are opened. The main problems that will accompany the life of the elderly are highlighted. We are talking about psychological changes in personality and readiness for a new status in society.

The consequence of aging is a change in the social status of a person. Sociologists call aging a change in the role and position of an individual's status that goes through life.

The essence of the article is to prepare a person for a new status, to make social and psychological counseling for the elderly accessible, or even mandatory, in order to be able to enjoy their lives and a quiet old age.

Key words: *aging, personality, adaptation, support.*

Почтарьова Олена Едуардівна – магістрант 2 курсу спеціальності «Соціальне робота» Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля, м. Северодонецьк;

Федорова Олена Вікторівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри практичної психології та соціальної роботи Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля, м. Северодонецьк;

Ткаченко Наталія Ернстівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри практичної психології та соціальної роботи Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля, м. Северодонецьк.

УДК 155.8+154.3.

Семенія О.І.

МОДЕЛІ ВЗАЄМОВПЛИВУ ЕГО-ФУНКЦІЙ ЖИТТЄВИХ ПРАГНЕНЬ ОСОБИСТОСТІ У ЧАСОВОМУ ДИСКУРСІ

У статті висвітлено стан досліджуваності проблеми часової орієнтації особистості як основи її життєвих прагнень. Виділено та схарактеризовано погляди сучасних українських вчених на дану проблему. Представлено та охарактеризовано емпіричні моделі взаємовпливу Его-функцій життєвих прагнень особистості у часовому дискурсі.

Доведено, що чотирьохкомпонентна модель містить найменші суперечності в структурі взаємодії показників життєвих прагнень, сенсожиттєвих орієнтацій, персональної ефективності та життєстійкості. Показано, що досліджувані, які